

Beslutningsforslag nr. B 101. Fremsat den 23. marts 1999 af Malene Vestergård (SF), Anne Baastrup (SF), Jes Lunde (SF), Ole Sohn (SF), Jette Gottlieb (EL) og Søren Kolstrup (EL)

Forslag til folketingsbeslutning om elevers og studerendes arbejdsmiljø

Folketinget opfordrer regeringen til at fremsætte lovforslag, der sikrer, at elever og studerende får lige så sikkert et arbejdsmiljø, som hvis de var omfattet af arbejdsmiljøloven.

Bemærkninger til forslaget

Beslutningsforslaget er en uændret genfremsættelse senest af beslutningsforslag nr. B 33 fra folketingsåret 1997-98, 2. samling, jf. Folketingstidende 1997-98, 2. samling, Folketingets forhandlinger s. 1424 og tillæg A s. 1832 og 1833.

SF fremsatte i folketingsåret 1996-97 et beslutningsforslag (B 28) om, at elever og studerende skulle være omfattet af arbejdsmiljøloven, jf. Folketingstidende 1996-97, Folketingets forhandlinger s. 755, tillæg A s. 1151 og 1154. Et tilsvarende forslag (B 18) af lidt mere omfattende rækkevidde blev fremsat af Enhedslisten, jf. Folketingstidende 1996-97, Folketingets forhandlinger s. 768 og 7069, tillæg A s. 1124 og 1126 og tillæg B s. 862.

De to partier foreslår nu i fællesskab, at regeringen opfordres til at fremsætte forslag til lovgivning, der sikrer, at elever og studerende får tilsvarende rettigheder, som var de omfattet af arbejdsmiljøloven.

Målsætningen er, at elevers og studerendes arbejdsmiljø sikres i overensstemmelse med principperne i arbejdsmiljøloven, således at elevers og studerendes arbejdsmiljø er sikret i lighed med lønmodtageres, herunder at elever og studerende får ret til at deltage i det lokale sikkerhedsarbejde.

Forslagsstillerne vil med forslaget tage højde for de indvendinger, som blev rejst mod de tidligere forslag, om, at man ikke ønsker at risikere at udvande lønmodtagerbegrebet i arbejdsmiljølovens forstand.

Forslagsstillerne henviser i øvrigt til bemærkningerne til de to beslutningsforslag fra folketingsåret 1996-97 og disses 1. behandling.

Som bilag er optrykt et notat udarbejdet af Lands sammenslutningen af Moderate Studerende støttet af en lang række elev- og studenterorganisationer, der kalder sig SVARNU!

Skriftlig fremsættelse

Malene Vestergård (SF):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om elevers og studerendes arbejdsmiljø.

(Beslutningsforslag nr. B 101).

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.

Regulering af elevers og studerendes

Arbejdsmiljø

Indholdsfortegnelse

1. Resumé	4863
2. Kortlægning af elevers og studerendes arbejdsmiljø	4863
3. Retlig regulering af arbejdsmiljøet	4865
4. Elevers og studerendes deltagelse i sikkerhedsudvalgene	4866
5. Opdeling mellem praktiske øvelser og teoriundervisning	4867
6. Udvidelse af arbejdsmiljøloven	4868
7. Konklusion	4872

Elev- og studenterorganisationerne støtter notatet

Synspunkterne i notatet deles af elev- og studenterorganisationerne. Notatet er udarbejdet af Folkeskoleelevernes Landsorganisation (FLO) og Gymnasieelevernes Landsorganisation (GLO), Landsammenslutningen af Handelsskoleelever (LH), Studierådet ved Danske Teknika (SR/DT) og SVARNU!. SVARNU! består af: Danmarks Elevorganisation (DEO), Danske Gymnasieelevers Sammenslutning (DGS), Erhvervsskolernes Elevorganisationer (EEO), Foreningen af danske Lægestuderende (FadL), Pædagogstuderendes Landssektion (PLS), Lærerstuderendes Landskreds (LL), Danske Studerendes Fællesråd (DSF) og Landssammenslutningen af Moderate Studenter (LMS).

1. Resumé

Elever og studerende udsætter sig dagligt for risici: Ventilationsanlæg, der ikke fungerer, giver dårligt indeklima, utætte vinduer udsætter elever for træk og kulde, og i enkelte tilfælde er studerende kommet alvorligt til skade på grund af manglende instruktion og risikovurdering.

Elevers og studerendes arbejdsmiljø reguleres ved udførelse af praktiske øvelser af arbejdsmiljølovens udvidede område og ved modtagelse af teoretisk undervisning af embedslægeinstitutionen. Embedslægeinstitutionen er tillagt rådgivende og vejledende opgaver af generel sundhedsmæssig karakter – herunder smitsomme sygdomme og spørgsmål om hygiejniske forhold.

Opdelingen mellem teori og praksis virker usammenhængende og giver nogle vanskeligheder ved afgrænsning. Tydelige eksempler på dårligt arbejdsmiljø på uddannelsesinstitutionerne vidner om, at reguleringen ikke effektivt sikrer elever og studerende et sikkert og sundt arbejdsmiljø.

I Sverige har man fundet en generel løsning ved også at lade elever og studerende være omfattet af arbejdsmiljøloven under modtagelse af teoriundervisning.

For at sikre elevmedvirken i sikkerhedsudvalgene fik eleverne ved revidering af arbejdsmiljøloven i Sverige i 1990 krav på deltagelse i det organiserede arbejdsmiljøarbejde i sikkerhedsudvalgene. I 1990 blev også folkeskoler og gymnasier omfattet af arbejdsmiljøloven.

Arbejdsskadestyrelsen i Sverige har efterfølgende konstateret et fald i antallet af arbejdsulykker blandt mindreårige fra ca. 1.600 ulykker i 1990 til 138 i 1995. De erfaringer kan der ikke ses bort fra i en diskussion om elevers og studerendes arbejdsmiljø i Danmark.

For at sikre, at der på den enkelte uddannelsesinstitution ved fordelingen af ressourcerne også tages hensyn til elever og studerende og ikke kun lærerne og det øvrige personale, skal kravene til et sikkert og sundt arbejdsmiljø være ens.

Det sikres ved, at elever og studerende har krav på deltagelse i sikkerhedsudvalgene, et sikkert og sundt arbejdsmiljø ved modtagelse af teoretisk undervisning, og at Arbejdstilsynet også dækker elever og studerende.

Det sker bedst ved at udvide arbejdsmiljøloven til også at omfatte elever og studerende.

2. Kortlægning af elevers og studerendes arbejdsmiljø

Meget få undersøgelser af elevers og studerendes arbejdsmiljø

Undersøgelser af elevers og studerendes arbejdsmiljø er mangelfulde. Enten er de iværksat ved enkeltinitiativer fra kommuner eller amter ved undersøgelse af skoler, eller også har de fokuseret på enkelte sundhedsområder som eksempelvis Sundhedsstyrelsens undersøgelse af astma og børn i 1984 og Forebyggelsesrådet i 1984 med »rygproblemer og skolebørn«.

Nedsættelse af tværministeriel arbejdsgruppe om elevers og studerendes sikkerhed og sundhed

Efter Folketingets Uddannelsesudvalgs samråd i januar 1995 med arbejdsministeren og undervisningsministeren om elevers og studerendes arbejdsmiljø nedsatte regeringen en tværministeriel arbejdsgruppe, der i kommissoriet bl.a. fik til opgave at kortlægge de sikkerheds- og sundhedsmæssige forhold for elever og studerende. Arbejdsgruppen havde ikke mulighed for selv at foretage undersøgelser og indsamle i stedet den allerede foreliggende viden med de begrænsninger, det gav, at nogle områder ikke eller kun i begrænset omfang var undersøgt.

Eksempler på problemer med arbejdsmiljøet

Af de undersøgelser, arbejdsgruppens rapport »Elevers og studerendes sikkerhed og sundhed« fra marts 1996 benyttede i kortlægningen, fremgår det, at elever og studerende udsættes for dårligt arbejdsmiljø. Fra rapporten skal nævnes:

– *generet af indeklimasympptomer*

»En undersøgelse af indeklimaet på Peder Lykke Skolen i København, der omfatter 735 elever fra 6 til 18 år, konkluderede, at elever og personale i dagligdagen er generet af indeklimasympptomer i større eller mindre grad«, s. 44.

– *træthed, hovedpine og koncentrationsbesvær*

Undersøgelse foretaget af HK-ungdom Nordjylland: »De mest fremherskende symptomer syntes ifølge besvarelsene at være træthed og tunghedsfølelse i hovedet samt hovedpine. Herefter led godt en

tredjedel af smerter i nakke eller skulder og godt en tredjedel af koncentrationsbesvær ... Kredsen fandt det sandsynligt, at elevernes problemer kunne skyldes indeklimaet eller andre forhold med tilknytning til inventar og bygningens indretning«, s. 47.

– *ventilationsforhold ikke i orden*

»Således angiver flere kredse, at de studerendes arbejde med stoffer og materialer indebærer en sundhedsmæssig risiko, fordi ventilationsforholdene ikke er i orden, dvs. stinkskabene har ikke den nødvendige effekt, oplagring foregår ikke under afsug, eller der er ikke etableret anden form for nødvendig procesventilation«, s. 59.

Konkl.: risikofaktorer for elever og studerende

I rapportens konklusion af kortlægningen fremgår:

»at elever og studerende kan være udsat for en række risikofaktorer i forbindelse med skolegang og uddannelsesforløb, og at disse risikofaktorer kan påvirke elevernes og de studerendes sikkerhed og sundhed«, s. 10.

Videnskabelig undersøgelse på Rigshospitalet

En videnskabelig undersøgelse af skoler og gymnasier blev foretaget af Arbejdsmedicinsk Klinik på Rigshospitalet. På baggrund af undersøgelse af bygningstilstanden og forekomsten af indeklimasyntomer og allergiske lidelser hos elever og ansatte udkom i september 1996 rapporten »Skoleundersøgelsen i København I«, Arbejdsmedicinsk Klinik, Rigshospitalet.

Kvalitativ vurdering:

På baggrund af den kvalitative vurdering af skoler fastslår rapporten, at:

– *træk- og kuldeproblemer*

»Næsten alle skoler (måske helt op til 90 pct.) havde problemer med utætte vinduer og deraf følgende mulighed for træk- og kuldeproblemer. Generelt var vinduernes tilstand meget dårlig som følge af manglende vedligehold. På nogle skoler var der ligefrem vinduer, man ikke turde åbne af frygt for, at ruder skulle falde ud.

– *vandgennemtrængning*

På ca. 50-75 pct. af skolerne var der større eller mindre problemer med vandgennemtrængning gennem taget«, s. 22.

Konklusion:

Af konklusionen fremgår det bl.a., at:

– *hyppigt forekommende*

»De her præsenterede data fra denne første del af Skoleundersøgelser i København har vist, at indeklimarelaterede symptomer var hyppigt forekommende i københavnske skoler, og at der var en betydelig spredning mellem de forskellige skoler«, s. 59.

– *ventilationsanlæg skal renses*

Skolerne skal »sørge for, at ventilationsanlæg bliver rensset, vedligeholdt og styret efter forskrifterne, gerne uden recirkulation eller perioder med slukket ventilation, sørge for, at forskrifterne om antal kubikmeter luft og antal kvadratmeter per person bliver overholdt«, s. 60.

Der skal være årsagssammenhæng mellem symptomer og dårlige bygninger

Undersøgelser af uddannelsesinstitutioners tilstande viser ofte eksempler på dårligt vedligeholdte bygninger, men ikke alle tilfælde giver udslag i eksempelvis dårligt indeklima og deraf arbejdsmiljørelaterede symptomer. For at sikre et sikkert og sundt arbejdsmiljø skal der kun stilles krav om tiltag/forbedringer i de tilfælde, hvor der er en årsagssammenhæng mellem skolernes indretning/tilstand og risiko for skade eller sygdom.

Uheld på H.C. Ørsted på grund af manglende instruktion og risikovurdering

Omvendt har undersøgelser vist, at der uden tvivl er problemer med elevers og studerendes arbejdsmiljø – eksempler på skoler med skimmel, fugt og dårligt fungerende ventilationsanlæg med deraf følgende indeklimaproblemer. Manglende instruktion og risikovurdering ved udførelse af forsøg har på H.C. Ørsted Institutet resulteret i en ulykke, hvor en studerende har mistet halvanden finger og fået skade på det ene øje, jf. Berlingske Tidende 2/11-96.

Bilag til f. t. beslutn. om elevers og studerendes arbejdsmiljø

Hvilken beskyttelse giver arbejdsmiljøloven?

Spørgsmålet er, om der i reguleringen af arbejdsmiljøet stilles krav om et sikkert og sundt arbejdsmiljø for elever og studerende og sker et forebyggende arbejde på den enkelte uddannelsesinstitution.

3. Regulering af elevers og studerendes arbejdsmiljø*Arbejdsmiljøloven gælder kun for elever og studerende ved udførelse af praktiske øvelser*

Som arbejdsmiljøloven er udformet i dag, kan elevers og studerendes undervisning ikke indfortolkes i arbejdsmiljølovens område: arbejde for en arbejdsgiver. Ved udførelse af praktiske øvelser er elever og studerende omfattet af arbejdsmiljølovens udvidede område – det vil sige arbejdsmiljølovens bestemmelser om arbejdets udførelse (kap. 5), Tekniske hjælpemidler (kap. 7) og Stoffer og materialer (kap. 8).

Eksempelvis ved omgang med farlige stoffer

Det betyder, at maskiner skal indrettes, så de ikke udgør en risiko for sikkerhed og sundhed, og at elever og studerende i arbejdsprocesser med farlige stoffer effektivt skal sikres mod ulykker og sygdom.

Ved teoretisk undervisning henvist til embedslægen

Ved modtagelse af teoretisk undervisning er elever og studerende derimod ikke omfattet af arbejdsmiljølovens krav om eksempelvis arbejdsstedets indretning og er henvist til embedslægeinstitutionen.

Embedslægen sikrer kun, at sundhedslovgivningen overholdes, og . . .

Embedslægeinstitutionen har til opgave at følge sundhedsforholdene i amtet og sikre, at sundhedslovgivningen overholdes, samt henlede myndighedernes opmærksomhed på mangler ved de sundhedsmæssige foranstaltninger. Embedslægen skal endvidere fremkomme med forslag til forbedringer, jf. bekendtgørelse om embedslægeinstitutionernes virksomhed.

. . . rådgiver og kommer med forslag

Rådgivningen og forslag til forbedringer omhandler generelle sundhedsmæssige forhold som

smitsomme og hygiejniske forhold, eksempelvis problemerne med asbest på skoler i begyndelsen af 80'erne.

Ikke samme krav som arbejdsmiljøloven

Krav, som arbejdsmiljøloven stiller til et sikkert arbejdsmiljø for ansatte, er ikke tilsvarende stillet til elevers og studerendes arbejdsmiljø gennem embedslægeinstitutionen. Embedslægens rådgivning og vejledning om sundhedsmæssige forhold skal forstås som rådgivning om bekæmpelse af smitsomme sygdomme og om hygiejniske forhold samt vejledning om sundhedsproblemer af mere generel karakter. Institutionen er tillagt kompetence til at yde rådgivning og vejledning, men kan ikke som Arbejdstilsynet udstede påbud.

Konkret klage til Stadslægen og Skolesundhedstjenesten, men blot nedsættelse af referencegruppe

På baggrund af rapporten »Skoleundersøgelsen i København I«, hvor der bl.a. blev konstateret utætte vinduer, skimmel, fugt og ventilationsanlæg, der ikke fungerede, henvendte LMS sig på vegne af SVARNU! sig til Stadslægen og Skolesundhedstjenesten. Opfølgningen er overladt til en referencegruppe, som vil komme med anbefalinger til Skoledirektoratets ledelse og derigennem til det politiske system.

Arbejdsministeren håber blot på forbedringer

I arbejdsministerens svar på spm. 9/1997 til Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg om eventuelle initiativer til forbedringer går ministeren ud fra, at der er villighed i Københavns Kommune til at følge rapporten op.

Vilje fra kommune, men det kniber med pengene . . . og dog

»Vilje er der, men det kniber med pengene« udtalte Københavns skoleborgmester, Jens Johansen, i Berlingske Tidende den 7. februar. Borgerrepræsentationen er nu på vej til ekstraordinært at afsætte kr. 30 mio. til at renovere de skoler, hvor det står særlig sløjt til.

Elevers og studerendes arbejdsmiljø afhænger af »nærtstående kommunalvalg«

Fordi elever og studerende ikke er omfattet af arbejdsmiljøloven, afhænger et sikkert og sundt

arbejdsmiljø af vilje fra lokale myndigheder og institutioner, i tilfældet med »Skoleundersøgelsen i København I« af Borgerrepræsentationens vilje. Ansatte i f.eks. offentlige institutioner nyder arbejdsmiljølovens beskyttelse og er ikke afhængige af »politiske stemninger« og »nærtstående kommunalvalg«.

Afsmittende effekt fra lærernes krav på godt arbejdsmiljø

Når uddannelsesinstitutionernes lærere og øvrige ansatte er omfattet af arbejdsmiljøloven og benytter samme lokaler, kunne det tænkes at have en afsmittende effekt på elevers og studerendes arbejdsmiljø.

Benytter ikke samme lokaler på de videregående uddannelser

Den afsmittende effekt er dog ikke stor på de videregående uddannelser, hvor undervisningen ofte varetages af eksterne undervisere, eller hvor fastansatte forskere ikke benytter samme lokale og kun har få ugentlige forelæsnings. På gymnasierne har lærerne ikke lige så mange timer som eleverne.

Forskellig symptomangivelse blandt elever og lærere

»Skoleundersøgelsen i København I« viste desuden, at der inden for flere symptomer kan være betydelig forskel i symptomangivelse mellem elever og lærere. Det vil samtidig være betænkeligt indirekte at udvide lærernes ansvar til også at omfatte elevers og studerendes arbejdsmiljø.

Lærer har i enkelte tilfælde hjulpet eleverne

I få tilfælde har en lærer benyttet sin beskyttelse i arbejdsmiljøloven til på vegne af eleverne at kontakte Arbejdstilsynet – men tilfældene er enkeltstående og vidner om, at der ikke gennem embedslægeinstitutionen stilles krav til elevers og studerendes arbejdsmiljø.

Vidner om mangelfuld regulering

Regulering af elevers og studerendes arbejdsmiljø er med andre ord stærkt mangelfuld og i høj grad tilfældig.

4. Elevers og studerendes deltagelse i sikkerhedsudvalgene

Deltagelse i sikkerhedsudvalgene sikrer en forebyggende indsats og . . .

Et sundt arbejdsmiljø sikres ikke alene ved, at der i love eller centralt fastsatte bekendtgørelser og cirkulærer stilles krav til arbejdsmiljøet. Meget af arbejdet sker og skal ske lokalt i sikkerhedsudvalgene, hvorfor det også er vigtigt, at der her fokuseres på elevers og studerendes arbejdsmiljø. Eksempelvis kan det omkostningsfrit sikres, at der ofte bliver luftet ud i klasselokalerne, eller at ledninger, som eleverne let kan snuble i, bliver hængt forsvarligt op.

. . . gør elever og studerende bevidste om arbejdsmiljøet ved f.eks. omgang med farlige stoffer

Specielt på de sundheds-, tekniske og naturvidenskabelige videregående uddannelser er det vigtigt, at de studerende er bevidste om arbejdsmiljøet ved omgang med farlige stoffer. Enkelte ulykker har kostet studerende fingre og øjensker. Alle ulykker kan desværre ikke undgås, men en forebyggende indsats ved også at fokusere på de studerendes arbejdsmiljø med deltagelse af studerende i sikkerhedsudvalgene kan i højere grad sikre, at forsegene foregår forsvarligt.

Novo Nordisk har kritiseret studerendes viden om arbejdsmiljø

Det er vigtigt, at elever og studerende allerede tidligt under deres uddannelse gøres bevidste om arbejdsmiljøet, så de er rustede til arbejdsmarkedet. Sikkerhedschefen i Novo Nordisk har blandt andet kritiseret de studerende for ikke at have den basale viden om kræftfremkaldende stoffer og for ikke at kunne få noget så simpelt som et stinkskaft til at fungere.

Forsøg i Roskilde Kommune med elevsikkerhedsrepræsentanter i hver klasse er en succes

I Roskilde Kommune har man i et 2-årigt udviklingsprojekt på 3 folkeskoler ladet eleverne vælge deres egne elev-sikkerhedsrepræsentanter og deltage i skolernes ordinære sikkerhedsgrupper. Forsøget viser blandt andet, at eleverne ser med andre øjne på problemerne end lærerne og kan tilføre sikkerhedsarbejdet en ny dimension. Eleverne er blevet mere bevidste om arbejdsmiljøet og har måttet erkende, at nogle arbejdsmil-

jøproblemer kan være så udgiftskrævende, at en løsning ikke kan klæres her og nu, men må prioriteres og indarbejdes i en handlingsplan.

Tværministeriel rapport anbefaler:

Ovenstående eksempel i Roskilde Kommune har også inspireret den af regeringen nedsatte arbejdsgruppe, der i sin rapport »Elevs og studerendes sikkerhed og sundhed«, marts 1996, anbefaler:

– deltagelse af elever og studerende i sikkerhedsudvalg

»Arbejdsgruppen finder, at elever og studerende bør inddrages i skolernes og uddannelsesinstitutionernes sikkerhedsarbejde, således at de kan sikre mulighed for i højere grad at påvirke de af uddannelsesinstitutionernes beslutninger, som har betydning for deres sikkerhed og sundhed«, Elevs og studerendes sikkerhed og sundhed, marts 1996.

Arbejdstilsynet har opfordret sikkerhedsudvalgene til at beskæftige sig med elevs og studerendes forhold, men . . .

Rapporten peger ikke på en bestemt model, men Arbejdstilsynet har i samarbejde med Undervisningsministeriet efterfølgende skrevet til uddannelsesinstitutionerne og opfordret dem til at beskæftige sig med elevs og studerendes forhold, ligesom Branchesikkerhedsrådet for undervisning (BRS 12) har givet en kraftig anbefaling om at inddrage eleverne i sikkerhedsarbejdet i videst muligt omfang.

. . . ikke forpligtet

Skolernes sikkerhedsudvalg er dog ikke forpligtet til at beskæftige sig med sikkerheds- og sundhedsmæssige forhold, som specifikt vedrører elever, ligesom eleverne ikke har krav på at deltage i sikkerhedsorganisationen.

Studerende forsøgte at blive ligeværdigt medlem af sikkerhedsudvalg, men blev kun tilbudt observatørstatus

På nogle videregående uddannelser har man fra de studerendes side forsøgt at få studerende med i sikkerhedsudvalgene og er i de heldigste tilfælde blevet tilbudt en observatørpost, men ikke fuldgældigt medlemskab med stemmeret og tilhørende § 9-uddannelse i arbejdsmiljø. Stude-

rende er i de styrende organer under universitetsloven ligeværdige medlemmer, hvorfor et – i bedste fald – B-medlemskab af sikkerhedsudvalgene ikke fremmer engagement og lyst til deltagelse.

Inkonsekvent, når elever og studerende er fuldt omfattet af arbejdsmiljøloven ved udførelse af praktiske øvelser

Når elever og studerende samtidig er omfattet af arbejdsmiljølovens udvidede område, ville det være inkonsekvent, hvis de ikke også deltog i det forebyggende arbejde i sikkerhedsudvalgene i spørgsmål om udførelsen af praktiske øvelser. På sundheds-, tekniske og naturvidenskabelige uddannelser er der ofte eksempler på professorer, lektorer m.v., der ikke bekymrer sig om arbejdsmiljø og udsætter sig selv for store risici. Det er deres eget valg, men valget får også betydning for elever og studerende.

I Sverige blev elever og studerende sikret krav på deltagelse i sikkerhedsudvalgene

Ved ændring af arbejdsmiljøloven i Sverige i 1990 blev elevmedvirken lovreguleret for at garantere eleverne ret til at deltage i sikkerhedsudvalgene, som indtil da havde været frivillig. Det har blandt andet betydet, at der for klassetrin over 7. klasse vælges en elev-sikkerhedsrepræsentant, der deltager i skolens sikkerhedsarbejde.

Konklusion: Elever og studerende skal sikres krav på deltagelse

For at sikre, at elever og studerende reelt inddrages i sikkerhedsarbejdet på den enkelte uddannelsesinstitution, skal det anbefales, at de ligesom i den svenske arbejdsmiljølov sikres et krav på deltagelse i sikkerhedsudvalgene. Ved at give elever og studerende et ansvar under deres uddannelse gøres de bevidste om vigtigheden af at være opmærksomme på deres arbejdsmiljø.

5. Opdeling mellem praktiske øvelser og teoriundervisning

Beskyttelse af elevs og studerendes arbejdsmiljø er opdelt efter teoretiske og praktiske øvelser

Som beskrevet er elever og studerende omfattet af arbejdsmiljølovens udvidede område, når de udfører praktiske øvelser med et vist faremoment. Ved modtagelse af teoretisk undervisning

er elever og studerende henvist til embedslægeinstitutionens rådgivning og anbefalinger over for amter, kommuner og institutioner m.v.

Opdelingen af praktisk og teoretisk arbejde giver nogle vanskeligheder.

Afgrænsningsproblemer, og opdelingen virker skævt på den enkelte uddannelsesinstitution

Eksempelvis defineres skærmarbejde af Arbejdstilsynet som praktisk øvelse. Alligevel er studerendes arbejde med edb ikke omfattet af bekendtgørelsen om arbejde ved skærmerterminaler. På den enkelte uddannelsesinstitution virker opdelingen også skævt. Når eleverne i den ene time laver mad i hjemkundskab, gælder arbejdsmiljøloven, men timen efter, hvor de i edb-lokalet skriver tysk stil, gælder arbejdsmiljøloven ikke.

I Sverige begrundes ændring med skævheden mellem praktik og teori

I Sverige er elever og studerende fuldt ud omfattet af arbejdsmiljøloven. I det svenske regeringsforslag begrundes udvidelsen af arbejdsmiljøloven med, at opdelingen i praktisk og teoretisk arbejde ikke er hensigtsmæssig, og derfor foreslås en mere generel løsning.

»Den afgrænsning af personkredsen, som elevbeskyttelsen har i den nuværende arbejdsmiljølov, kan efter udredningens opfattelse næppe anses for hensigtsmæssig. En adskillelse gøres mellem praktisk og teoretisk arbejde, som ikke står i samklang med arbejdsmiljøloven i øvrigt, og som også leder til afgrænsningsproblemer ved tillemplingen. Det har desuden vist sig, at elevbekendtgørelsen efter en tid bliver inaktuel ved, at uddannelsesinstitutioner ophører og uddannelseslinjer ændres og nye skoler, hvis elever bør omfattes af arbejdsmiljøloven, etableres. Udredningen ser derfor, at en mere generel løsning er at foretrække«, oversættelse fra det svenske regeringsforslag 1976/77: 149 s. 41.

Opdeling er usaglig i Danmark, og spørgsmålet er, om arbejdsmiljøloven kan udvides

Opdelingen mellem teoretisk undervisning og praktiske øvelser er ineffektiv og mangler en saglig begrundelse. Spørgsmålet om en mere generel løsning på elevers og studerendes arbejds-

miljø vil kunne fjerne opdelingen – eventuelt ved at lade elever og studerende være omfattet af arbejdsmiljøloven, som tilfældet er i Sverige.

6. Udvidelse af arbejdsmiljøloven

Arbejdsmarkedets parter var imod udvidelsen i Sverige, men i dag ingen modstand

Under diskussion i Sverige om en udvidelse af arbejdsmiljøloven til også at omfatte elever og studerende var arbejdsmarkedets parter imod. Bekymringerne gik blandt andet på, om elever og studerende fik ret til at gå hjem, og om det ville give problemer med 3 parter i sikkerhedsudvalgene. I dag er der ingen modstand, og arbejdstagerorganisationerne er meget tilfredse med ordningen.

Først kun erhvervsskoler og højere læreanstalter, senere alle skoler

Tidligere var det i Sverige kun elever og studerende på erhvervsskoler, højere læreanstalter m.v., der var omfattet af arbejdsmiljøloven, men ved revision af arbejdsmiljøloven blev folkeskoler og gymnasier i 1990 også omfattet af loven.

Forbedret arbejdsmiljø og færre arbejdsskader?

Spørgsmålet er, om udvidelsen af arbejdsmiljøloven i Sverige har resulteret i et forbedret arbejdsmiljø og færre arbejdsskader. I arbejdsministerens svar til Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg på, om der i Sverige er konstateret forbedringer (spm. 7, marts 1997) skrives:

»Arbetarskyddsstyrelsen oplyser, at spørgsmålet, om der findes konstaterbare forbedringer i arbejdsmiljøet f.eks. i form af nedgang i arbejdsmiljørelaterede symptomer, sygdomme, ulykker m.v., ikke lader sig besvare, da rapportering til Arbetarskyddsstyrelsens Informationsenhet för arbetsskador (ISA) i hovedsagen sker gennem forsikringskasser og gælder dem, der er omfattet af arbejdsskadeforsikringen.

Ved ulykker sker der dog direkte rapportering til Yrkesinspektionen. Frekvensen er lav til ikke eksisterende.

Da der ikke findes en national statistik for rapportering af sygdom og ulykker i skoler, eksisterer der ikke samlede tilgængelige tal.«

Drastisk fald på 91 pct. i antallet af arbejdsulykker blandt mindreårige

Rapporteringen til Arbejdsskadestyrelsens Informationsenhed for Arbejdsskader (ISA) i Sverige viser imidlertid, at der er sket et drastisk fald i antallet af arbejdsulykker blandt unge under 18, fra ca. 1.600 ulykker i 1990 til 138 i 1995, det vil sige et fald på ca. 91 pct.

Faldet sket efter udvidelse af arbejdsmiljøloven.

Antallet af ulykker er i væsentlig grad faldet i perioden efter 1990, og udvidelsen af arbejdsmiljøloven i Sverige til også at omfatte folkeskoler og gymnasier trådte i kraft i 1990. Årsagen kan derfor næppe tilskrives andre faktorer end udvidelsen af arbejdsmiljøloven og de positive effekter heraf.

Vil en udvidelse af arbejdsmiljøloven være en glidebane for øvrige persongrupper?

Selv om den danske arbejdsmiljølovs hovedområde er arbejde for en arbejdsgiver, har der i spørgsmålet, om elever og studerende skal være omfattet af loven, været fremført det synspunkt, at en udvidelse vil være en »glidebane« for andre områder af ikke arbejdsmæssig karakter som f.eks. plejehjemsbeboere, indlagte på sygehuse og børn i dag- og døgninstitutioner.

Børn, plejehjemsbeboere og indlagte på sygehuse er ikke en del af deres beskæftigelse

Børn i dag- og døgninstitutioner vil dog næppe kunne deltage i sikkerhedsudvalgene, plejehjemmene er hjem for ældre og ikke en beskæftigelse, ligesom indlagte på sygehus næppe betragter deres indlæggelse som arbejde, men som udslag af sygdom eller skade, og sikkerhedsudvalg for patienter er næppe muligt. Personkredsen i arbejdsmiljøloven kunne endda begrænses til ansatte i private virksomheder som modspil til virksomhedernes profitmaksimering, modsat at offentligt ansattes arbejdsmiljø er udslag af en politisk prioritering af, hvor sikkert og sundt et arbejdsmiljø de skal have.

Alene en politisk afvejning

Afvejningen af, hvilke persongrupper der har krav på et sikkert og sundt arbejdsmiljø, er alene en politisk afvejning. Elever og studerende opfatter imidlertid deres skolegang og studie som deres »beskæftigelse«.

Rådsmøde i EU støttede fokus på elever og studerendes arbejdsmiljø

Holland har i sit formandskab for EU foreslået fokus på elever og studerendes arbejdsmiljø. I forslag til rådskonklusioner fremgår, at der ikke kan forventes en tilstrækkelig høj kvalitet, hvis skolen ikke har et åbent og sikkert miljø. Sigtet er i første omgang udveksling af information og nedsættelse af en ad hoc-ekspertgruppe, som skal virke frem til udgangen af 1999. På rådsmøde den 26. juni 1997 blev der opnået principiel enighed om forslaget til rådskonklusioner.

Mål- og rammestyrt og bevilling efter taxametersystemet kræver lige krav på et godt arbejdsmiljø

En udvidelse af arbejdsmiljøloven skal sammenholdes med, at styring af uddannelsesinstitutionerne har bevæget sig mod mål- og rammestyrt, hvor bevillinger tildeles efter aktivitet gennem et taxametersystem. Ved »firmatiseringen« bliver ansvaret for vedligeholdelse m.v. i højere grad lagt over på de enkelte uddannelsesinstitutioner. I prioriteringen af ressourcerne lokalt skal det sikres, at der ikke kun er et hensyn at tage til underviserens og det øvrige personales lovsikrede krav på et sikkert og sundt arbejdsmiljø, men også et hensyn at tage til elever og studerendes arbejdsmiljø – ved også at sikre elever og studerende et krav på et sikkert og sundt arbejdsmiljø.

Øgede udgifter til Arbejdstilsynet og forbedringer på uddannelsesinstitutioner?

At lade elever og studerende være omfattet af arbejdsmiljøloven kan imidlertid medføre udgifter til øget tilsyn fra Arbejdstilsynet, forbedring af uddannelsesinstitutioner og udgifter til uddannelse af elevsikkerhedsrepræsentanter.

Ikke flere udgifter i Sverige

I arbejdsministerens svar på spm. 5, marts 1997, til Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg om de økonomiske udgifter ved i 1990 at lade grundskolen, gymnasiet m.v. i Sverige blive omfattet af arbejdsmiljøloven fremgår det,

- at lovændringen på elevområdet ikke har medført øgede omkostninger til tilsyn, idet skoler allerede inden betragtedes som arbejdspladser (lærerne er omfattet af arbejdsmiljøloven),
- at kravene fra Yrkesinspektionens side til luftkvalitet og ventilationsanlæg er øget som følge af, at stadig flere elever og voksne rammes af overfølsomhed og allergi. Det er tvivlsomt, om omkostningerne kan henføres til den øgede lovgivning, og hænger snarere sammen med, at skoler, som blev bygget i 60'erne og 70'erne, viser sig at have store mangler på disse områder,
- at det svenske Kommunförbundet ved en forespørgsel gav udtryk for, at eventuelle omkostninger i forbindelse med elevsikkerhedsrepræsentanters uddannelse og aktiviteter er små og ikke har medført diskussioner og omtale.

Undersøgelser i Danmark mangelfulde, men evt. udgifter sammenholdes med prisen for at lade være

Hvilke merudgifter til forbedringer af uddannelsesinstitutioner en udvidelse af arbejdsmiljøloven i Danmark vil medføre, er svært at anslå, idet undersøgelserne af uddannelsesinstitutionernes arbejdsmiljø på mange områder er mangelfulde. Men erfaringerne fra Sverige tyder ikke på større omkostninger. Under alle omstændigheder skal omkostningerne holdes op imod de fremtidige udgifter, et dårligt arbejdsmiljø vil medføre for den nuværende generation af børn og unge.

7. Konklusion

Regulering er mangelfuld og tilfældig

Regulering af elevens og studerendes arbejdsmiljø er stærkt mangelfuld og i høj grad tilfældig. Opdeling mellem praktiske øvelser og teori virker på den enkelte uddannelsesinstitution usammenhængende og giver nogle vanskeligheder ved afgrænsning mellem praktiske øvelser og teori.

Elevens og studerendes viden om eget arbejdsmiljø skal indgå i sikkerhedsarbejdet

For at sikre elever og studerende et sikkert og sundt arbejdsmiljø er det vigtigt, at de deltager i sikkerhedsudvalgene. Det vil sikre en forebyggende indsats og ansvar for eget arbejdsmiljø, ligesom beslutninger i sikkerhedsudvalgene kan tages på baggrund af den viden og indsigt, elever og studerende har om deres eget arbejdsmiljø.

Embedslægen yder kun rådgivning

Embedslægen yder kun rådgivning om bekæmpelse af smitsomme sygdomme og om hygiejniske forhold samt vejledning om sundhedsproblemer af mere generel karakter. Det giver ikke effektivt elever og studerende en beskyttelse og krav på et sikkert og sundt arbejdsmiljø, som arbejdsmiljøloven giver ansatte.

Ligestilling mellem elever og lærere ved fordeling af ressourcer på uddannelsesinstitutionerne

Uddannelsesinstitutioner har bevæget sig mod mål- og rammestyring, hvor den enkelte institution selv prioriterer de tildelte midler. Her er det

vigtigt, at der ved prioritering af ressourcerne ikke kun skal tages hensyn til lærernes og det øvrige personales krav efter arbejdsmiljøloven, men at eleverne også sikres krav på et sikkert og sundt arbejdsmiljø.

Ændringer:

For at sikre elever og studerende et sikkert og sundt arbejdsmiljø skal:

1) Krav på deltagelse i sikkerhedsudvalg

– det sikres, at elever og studerende reelt inddrages i sikkerhedsarbejdet på den enkelte uddannelsesinstitution ved at have krav på deltagelse.

2) Krav til arbejdsmiljøet ved teoretisk undervisning

– embedslægens rådgivning om sundhedsproblemer generelt afløses af et krav på et sikkert og sundt arbejdsmiljø ved modtagelse af teoretisk undervisning.

3) Arbejdstilsynet være klageinstans

– arbejdstilsynet være instans, hvor elever og studerende kan rette henvendelse om deres arbejdsmiljø.

Ny lov om elevens og studerendes arbejdsmiljø som løsningen, men . . .

I princippet kan den samme materielle beskyttelse i arbejdsmiljøloven »kopieres« over i en lov om elevens og studerendes arbejdsmiljø. Det vil eksempelvis være bestemmelser om arbejdsstedets indretning (kap. 6.), Arbejdstilsynet (kap. 7) og sikkerhedsudvalgene. En sådan juridisk manøvre vil dog være formålsløs, når vi nu engang har en arbejdsmiljølov.

. . . når vi nu har en arbejdsmiljølov i Danmark

Når erfaringerne i Sverige er så entydigt positive med et markant fald i antallet af arbejdsulykker og meget få økonomiske udgifter og udvidelsen af arbejdsmiljøloven i Sverige ikke har givet problemer, vil det være naturligt, om problemerne i Danmark løses ved også at lade elever og studerende være omfattet af arbejdsmiljøloven her.